



Satversmes tiesa

Preses relīze

Lieta Nr. 2020-33-01

02.01.2023.

INFORMĀCIJA PAR LIETU Nr. 2020-33-01

“Par Augstskolu likuma 5. panta pirmās daļas trešā teikuma, 56. panta trešās daļas un pārejas noteikumu 49. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”

Satversmes tiesa 2023. gada 3. janvārī plkst. 10.00 izskatīs lietu Nr. 2020-33-01 “Par Augstskolu likuma 5. panta pirmās daļas trešā teikuma, 56. panta trešās daļas un pārejas noteikumu 49. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam” tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

LIETAS DALĪBNIKĪ

- Pieteikuma iesniedzējs: divdesmit 13. Saeimas deputāti.
- Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu: Saeima.

APSTRĪDĒTĀS NORMAS

Augstskolu likuma 5. panta pirmās daļas trešais teikuma noteic, ka augstskolas savā darbībā izkopj un attīsta zinātni, mākslu un valsts valodu.

Augstskolu likuma 56. panta trešā daļa (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021. gada 30. aprīlim) noteica:

“Augstskolās un koledžās studiju programmas īsteno valsts valodā. Svešvalodu lietošana studiju programmu īstenošanā iespējama tikai šādos gadījumos:

- 1) Eiropas Savienības oficiālajās valodās var īstenot studiju programmas, kuras ārvalstu studējošie apgūst Latvijā, un studiju programmas, kuras īsteno Eiropas Savienības programmu un starpvalstu līgumos paredzētās sadarbības ietvaros. Ārvalstu studējošajiem studiju kursu obligātajā apjomā iekļaujama valsts valodas apguve, ja studijas Latvijā ir paredzamas ilgāk par sešiem mēnešiem vai pārsniedz 20 kredītpunktus;
- 2) ne vairāk par vienu piekto daļu no studiju programmas kredītpunktu apjoma var īstenot Eiropas Savienības oficiālajās valodās, ievērojot, ka šajā daļā nevar ietilpt gala un valsts pārbaudījumi, kā arī kvalifikācijas, bakalaura un maģistra darba izstrāde;
- 3) studiju programmas, kuru īstenošana svešvalodā ir nepieciešama studiju programmas mērķu sasniegšanai, atbilstoši Latvijas Republikas izglītības klasifikācijai šādās izglītības programmu grupās: valodu un kultūras studijas, valodu programmas. Par studiju programmas atbilstību izglītības programmu grupām lemj licencēšanas komisija;
- 4) Eiropas Savienības oficiālajās valodās drīkst īstenot kopīgās studiju programmas.”

Augstskolu likuma pārejas noteikumu 49. punkts (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021. gada 30. aprīlim) paredzēja:

“Grozījumi šā likuma 56. panta trešajā daļā attiecībā uz studiju programmu īstenošanas valodu stājas spēkā 2019. gada 1. janvārī. Augstskolām un koledžām, kuru studiju programmu īstenošanas valoda neatbilst šā likuma 56. panta trešās daļas nosacījumiem, ir tiesības turpināt studiju programmu īstenošanu attiecīgajā valodā līdz 2022. gada 31. decembrim. Pēc 2019. gada 1. janvāra studējošo uzņemšana studiju programmās ar īstenošanas valodu, kas neatbilst šā likuma 56. panta trešās daļas nosacījumiem, nav atļauta.”

AUGSTĀKA JURIDISKA SPĒKA NORMAS

- Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pants: “Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.”
- Satversmes 105. pants: “Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

PIETEIKUMA IESNIEDZĒJA APSVĒRUMI

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. un 105. pantam.

Apstrīdētās normas ierobežojot privāto augstskolu tiesības uz iegūtās licences pamata veikt komercdarbību, sniedzot augstākās izglītības pakalpojumu, kā arī pārkāpjot tiesiskās paļāvības aizsardzības principu. Augstskolas esot veikušas ieguldījumus, lai izveidotu programmas svešvalodās. Tāpat privātās augstskolas nevarēšot pilnībā īstenot jau akreditētās programmas angļu valodā. Apstrīdētās normas liedzot arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu pilsoņiem un uzņēmumiem sniegt augstākās izglītības pakalpojumu svešvalodās, tādējādi ierobežojot uzņēmējdarbības un pakalpojumu sniegšanas brīvību. Pieteikuma iesniedzēja ieskatā likumdevējs nenodrošināja saudzējošu pāreju uz jauno regulējumu vai kompensācijas mehānismu.

Tiesību uz īpašumu ierobežojums neesot noteikts ar likumu, jo, pieņemot apstrīdētās normas, neesot vērtēta to ietekme uz privāto augstskolu īpašuma tiesībām, atbilstība Eiropas Savienības tiesībām, kā arī pētījumi un politikas plānošanas dokumenti.

Pieteikuma iesniedzējs atzīst, ka apstrīdētajām normām ir leģitīms mērķis – valsts valodas izkopšana un augstākās izglītības pieejamība –, tomēr ierobežojums neesot piemērots tā sasniegšanai. Apstrīdētās novedišot pie studentu aizplūšanas no Latvijas privātajām augstskolām. Turklāt esot nepamatoti noteikti izņēmumi divām privātajām augstskolām, kuras atbilstoši speciālajiem likumiem ir tiesīgas īstenot studiju programmas svešvalodās. Pastāvot arī alternatīvi leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzekļi, piemēram, kompensācijas izmaksa augstskolām par to veiktajām investīcijām un neiegūto peļņu. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka nepastāv tādas sabiedrības intereses, kas pamatotu tik būtisku privāto augstskolu īpašuma tiesību ierobežojumu.

INSTITŪCIJAS, KAS IZDEVUSI APSTRĪDĒTO AKTU, – SAEIMAS – APSVĒRUMI

Saeima uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmes 1. un 105. pantam.

Satversmes 105. pants neparedzot tiesisko aizsardzību augstskolu tiesībām gūt peļņu no potenciālajiem studentiem, kuri studiju līgumus vēl nav noslēguši. Turklāt augstskolas nevarot paļauties uz ienākumiem pēc to izstrādāto studiju programmu akreditācijas termiņa beigām.

Pat ja apstrīdētās normas ierobežo tiesības uz īpašumu, šāds ierobežojums esot noteikts ar likumu. Apstrīdētās normas esot apspriestas vairākās Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sēdēs, uzklusot gan deputātus, gan privāto augstskolu un citu interešu grupu pārstāvjus. Tāpat esot jāņem vērā, ka apstrīdētās normas ir daļa no izglītības reformas, kas tika aizsākta pirms gadu desmitiem, tā ka diskusijas par valodu izmantošanu augstākajā izglītībā risinājušās jau izsenis.

Apstrīdēto normu mērķis esot valsts valodas lietojuma stiprināšana un citu personu tiesību aizsardzība. Saeimas ieskatā, vērtējot ierobežojuma samērīgumu, jāņem vērā, ka privātās augstskolas un koledžas veic saimniecisko darbību īpaši regulētā nozarē un pilda valstiski un sociāli nozīmīgas funkcijas. Šāda saimnieciskā darbība esot pakārtota likumdevēja noteikto mērķu izpildei. Saeima norāda, ka apstrīdētās normas esot piemērotas leģitīmā mērķa sasniegšanai, jo pieaugšot latviešu valodā studējošo skaits un ārzemniekiem būšot vairāk iespēju apgūt valsts valodu. Tāpat augstskolām neesot pilnībā aizliegts īstenot kursus svešvalodās. Apstrīdētās normas, piemēram, neliedzot sadarbību ar citām izglītības iestādēm, ja vien kopīgi veidotās studiju programmas tiek īstenotas kādā no Eiropas Savienības oficiālajām valodām.

Apstrīdētās normas atbilstot arī tiesiskās palāvības aizsardzības principam. Privātpersonām neesot varējusi rasties palāvība uz tiesiskā regulējuma nemainību. Jau gadu desmitiem ilgi valstī tiekot īstenota izglītības reforma pārejai uz mācībām latviešu valodā. Turklāt likumdevējs esot nodrošinājis saudzējošu pāreju uz jauno regulējumu.

PIEAICINĀTĀS PERSONAS

Personas vai to pārstāvji, kas jau sniegušas savu viedokli lietā: Izglītības un zinātnes ministrija, Tieslietu ministrija, Ārlietu ministrija, tiesībsargs, Konkurences padome, Augstākās izglītības padome, Privāto augstskolu asociācija, Latvijas Universitāšu asociācija, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesors *Dr. iur.* Jānis Rozenfelds, Latvijas universitātes profesore *Dr. habil. philol.* Ina Druvieta, SIA "Biznesa augstskola "Turība"" īpašnieks un Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras priekšsēdētājs *D. M. soc.* Aigars Rostovskis, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes docents *Dr. iur.* Edvīns Danovskis, bijušais izglītības un zinātnes ministrs Kārlis Šadurskis, zvērināts advokāts *L. L. M.* Uģis Zeltiņš, zvērināta advokāte *L. L. M.* Jūlija Jerņeva, Teksasas *Southwestern* universitātes profesors *D. M.* Uģis Gruntmanis.

Uz tiesas sēdi ar lietas dalībnieku piedalīšanos aicinātās personas vai to pārstāvji: Izglītības un zinātnes ministrija, Tieslietu ministrija, Ministru kabineta pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās Kristīne Līce.

TIESAS PROCESS

Lietas Nr. 2020-33-01 izskatīšana tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos tiks uzsākta 2023. gada 3. janvārī.

Interesenti tiesas sēdi ar lietas dalībnieku piedalīšanos varēs vērot tiešraidē Satversmes tiesas mājaslapās un tiesas YouTube kontā. Informācija būs pieejama arī Satversmes tiesas twitter kontā @Satv_tiesa.

Tiesas sēdes laikā lietas dalībnieki izklāsta lietas faktiskos apstākļus un juridisko pamatojumu, tiek uzklausītas pieaicinātās personas, tad seko tiesas debates un replikas. Tiesas sēde beidzas ar tiesas sēdes priekšsēdētāja paziņojumu par to, kad tiks pasludināts spriedums. Nolēmumu pieņem ne vēlāk kā 30 dienas pēc pēdējās tiesas sēdes.

Par nolēmuma pasludināšanas dienu un laiku tiks izsūtīta preses relīze un informācija tiks publicēta Satversmes tiesas mājaslapā sadaļā "Jaunumi", kā arī sadaļā "Lietas" pie šīs lietas numura.

Relīze sagatavota, lai informētu sabiedrību par Satversmes tiesas darbu. Detalizētāka informācija par Satversmes tiesas aktualitātēm, ierosinātajām un izskatītajām lietām pieejama Satversmes tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv. Aicinām sekot līdzī informācijai arī tiesas *Twitter* kontā [@Satv_tiesa](https://twitter.com/Satv_tiesa) un tiesas *Youtube* [kanālā](#).

Zanda Meinarte

Satversmes tiesas

Sabiedrisko attiecību speciāliste

Zanda.Meinarte@satv.tiesa.gov.lv

67830759, 26393803

Video par Satversmes tiesu [šeit](#).